

TÜRK HALK ÇALGILARI -2- KANAYİ (KANAY)

Murat KARABULUT

Bu çalgıyı Anlatmaya geçmeden önce bir konu üzerinde durmak istiyorum. Türk Organolojisi sahasında malesef bugüne kadar ilmî araştırmaların yapılmış olmaması, bir çalgı müzesinin dahi bulunmaması, tabiatıyla bizleri üzmektedir. Dünya ülkelerine baktığımızda bu sahada bizden çok ileride olduklarını görmekteyiz. Dileğimiz bu sahaya gereken önemin verilmesi ve oldukça zengin bir çalgı koleksiyonuna sahip olan Türklerin kullandıkları çalgıların tespit edilerek Organoloji sahasına kazandırılmasıdır. Özellikle yurt dışında yaşayan soydalarımızın çok zengin bir çalgı koleksiyonuna sahip oldukları bilinmektedir. İşte biz gerek yurdumuzda gerekse yurt dışında yaşayan Türklerin kullandıkları halk çalgılarını tespit ederek bu sahaya kazandırmayı amaçlıyoruz.

KANAYİ: Orta Asya Türklerinde kullanılan nefesli bir halk çalgısıdır. Bakırdan yapılmaktadır. Eldeki yazılı belgelerde "kanayi"nin eskiden Tibet'in Sichuan eyaletinde yaşayan cian¹ ırkına mensup olan insanların kullandığı, boyunuzdan yapılmış çalgı aleti ile yakın ilişkisinin olduğu belirtilmektedir. Kanayi 5. asırda çift boynuz olarak geliştirilmiş sonra daha da geliştirilerek bugünkü şeklini almıştır.

6. asırdan itibaren Çin'in merkezine doğru yayılmaya başlamış, 7. asırın sonlarına doğru Japonya'ya, daha sonra ise bütün Asya ülkelerine yayılmıştır. 9. asırın ortalarında ise Türkistan bölgesinde kullanıldığı, Uygur Türklerinin bu çalgıya "nağın" dedikleri bilinmektedir. Nağının manası boğazdan çıkartılan ses anlamındadır. İlk zamanlarda bu alet toplumun üst kesimleri tarafından kullanılmış daha sonra ise halk arasında yayılmaya başlamıştır. Tanrı Dağlarının güneyinde dinî törenlerde bu çalgı her zaman kullanılmıştır. Bu asırın ortalarında İbrahim Meşreb bir çok halk ezgisinde bu çalgıyı kullanmıştır.

Kanayinin uzunluğu ve kısalığı değişebilmektedir. Ses aralığı çalgının uzun ve kısa oluşu ile ilgilidir. Çalgı ağızdan aşağıya doğru genişlemektedir. Bir sopasına benzemektedir. İlk zamanlarda çalgı ağaçtan sonraları ise bakırdan yapılmaya başlanmıştır. Bugünkü şekli, parçalara ayrılarak cebe konacak şekilde ve tamamen bakırdandır. Yavaş yavaş unutulmaya başlanan bu çalgı bugün artık sahnede gösteri amacıyla kullanılmaktadır.

1 Cian: Tibet'in Sichuan Eyaletinde yaşamış bir ırk.